

Nr 43.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering; given Stockholms slott den 27 september 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 september 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans- och handelsdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

I skrivelse den 27 juni 1936, nr 383, hemställde riksdagen om övervägande av möjligheterna till en statlig medverkan för en fortsatt elektrifiering av landsbygden med särskilt beaktande av att även vissa skärgårdsområden och mera avlägset belägna eller glest befolkade landsdelar måtte kunna erhålla tillgång till elektrisk kraft.

Genom beslut den 23 oktober 1936 uppdrog Kungl. Maj:t åt kommerskollegium att verkställa utredning rörande de åtgärder, som funnes påkallade och lämpligen borde vidtagas i de av riksdagen angivna hänseendena för landsbygdens elektrifiering. Till fullgörande av detta utredningsuppdrag

framlade kollegiet i skrivelse den 12 oktober 1938 förslag om åtgärder i ifrågavarande avseenden. Förslaget utmynnade i en hemställan om anvisande för budgetåret 1939/40 av ett reservationsanslag av 35,000 kronor till täckande av kostnaderna för detaljutredningar rörande elektrifiering av avlägset belägna eller glest befolkade landsändar.

Vid 1939 års lagtima riksdag beviljades sedermera å riksstaten under nionde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 50,000 kronor för undersökning rörande landsbygdens elektrifiering (IX. H.T. p. 122; r. skr. nr 9).

Erinras må att vid samma års riksdag beviljades ett reservationsanslag å 185,000 kronor till bidrag till elektrifiering av Jokkmokks socken (VI. H.T. p. 56; r. skr. nr 6, p. 56).

Genom beslut den 19 maj 1939 ställde Kungl. Maj:t av förenämnda anslag å 50,000 kronor ett belopp av sammanlagt 39,800 kronor till förfogande åt länsstyrelserna i Gotlands, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län att av länsstyrelserna disponeras för undersökning rörande elektrifiering av länets landsbygd m. m. i enlighet med i brevet meddelade bestämmelser. Enligt dessa har länsstyrelsen att genom särskilt utsedd sakkunnig person eller firma undersöka möjligheten att *dels* elektrifiera sådana hittills icke elektrifierade områden av länets landsbygd, beträffande vilka elektrifiering med hänsyn till befolkningstätheten skäligen kan ifrågasättas samt anledning finnes att antaga, att elektrifieringskostnaden utan statens medverkan skulle bli högre än vad som kan anses normalt, *dels* på ett fullständigare sätt elektrifiera de hittills endast delvis elektrifierade områden, beträffande vilka en sådan åtgärd kan antagas betinga högre kostnader än vad som kan anses normalt, *dels ock* beträffande på otillfredsställande sätt elektrifierade områden genomföra en mera ändamålsenlig elektrifiering i huvudsakligt syfte att nedbringa kraftpriset till en nivå, som kan betraktas som normal och som möjliggör användning av elektrisk kraft för hantverk och mindre industri. Ansökning av företag för detaljdistribution av elektrisk kraft eller av för ändamålet nybildad sammanlutning om statsbidrag för genomförande av elektrifiering skall ställas till Kungl. Maj:t och ingivas till länsstyrelsen. Utan att avvakta utredningens slutförande för länet i dess helhet har länsstyrelsen att med eget utlåtande rörande respektive bygds utvecklingsmöjligheter och andra omständigheter av betydelse för ärendets prövning överlämna inkommen ansökning jämte till densamma hörande handlingar till Kungl. Maj:t i jordbruksdepartementet. Slutligen tillkännagavs, att återstående delen av ifrågavarande anslag, 10,200 kronor, om vars användning Kungl. Maj:t framdeles ville meddela beslut, vore avsedd bland annat för täckande av kostnaderna för utredningar angående elektrifiering av vissa skärgårdsområden.

Sedermera ställdes genom beslut den 9 februari 1940 ett belopp av 4,000 kronor till förfogande för länsstyrelsen i Stockholms län och genom beslut den 1 mars 1940 ett belopp av 3,000 kronor till förfogande för länsstyrelsen i Kopparbergs län. Sistnämnda beslut avsåg utredning angående ifrågasatt elektrifiering av Idre kommun.

På förslag av Kungl. Maj:t har 1940 års lagtima riksdag till undersökning rörande landsbygdens elektrifiering m. m. å riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat ett reservationsanslag av 50,000 kronor (IX. H.T. p. 119; r. skr. nr 9). Beträffande detta anslag har meddelande lämnats länsstyrelserna, att framställningar om bidrag från detsamma böra ingivas före den 1 oktober 1940.

Slutligen må erinras, att å nionde huvudtiteln sedan ett flertal år finnes uppfört ett anslag för befrämjande av landsbygdens elektrifiering. Detta anslag, vilket för budgetåret 1940/41 upptagits till 10,000 kronor, disponeras av länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och är avsett såsom bidrag till upprätthållande av de elektriska länsföreningarnas verksamhet.

Med utlåtande den 13 oktober 1939 har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* överlämnat förslag jämte kostnadsberäkningar rörande elektrifiering av Klöverön, Lövön och Brattön m. m., viss del av Forshälla socken, Lane-Ryrs socken, Hede socken, Stora och Lilla Kornö, områden kring Bullarensjöarna samt Lurs och Hogdals socknar. Förslagen och kostnadsberäkningarna, vilka överlämnats till länsstyrelsen av en för undersökning rörande elektrifiering av länets landsbygd tillsatt kommitté, ha granskats av särskild sakkunnig, ingenjören Karl G. Eliasson, Göteborg. Denne har upprättat följande sammanställning av kostnadsberäkningarna rörande här ifrågakvarande elektriska distributionsnät.

A n l ä g g n i n g	Företag, som kan handhava driften	Anläggnings- kostnad kronor	Erforderligt statsbidrag	
			kronor	i procent av anläggnings- kostnaden
1) Klöverön.....	Marstrands Stads Elverk	21,900	12,450	57.0
2) Lövön och Brattön m. m.	Solberga Pastro- rats E. D. F.	68,200	46,780	68.7
3) Forshälla socken.. ..	Forshälla E. D. F.	27,000	19,000	70.5
4) Lane-Ryrs socken	Trollhätte Kraft- verk el. egen förening	175,000	100,000	57.2
5) Hede socken.....	Trollhätte Kraft- verk	100,000	66,000	66.0
6) Stora och Lilla Kornö	Lyse E. D. F.	22,000	12,000	54.6
7) Områden kring Bullarensjöarna.	A.-B.Skandina- viska Elverk	443,025	484,000	109.2
8 a) Lurs socken	d:o	139,300	139,300	100.0
8 b) d:o, enklare utförande	d:o	124,300	95,000	76.4
9 a) Hogdals socken	d:o	62,000	21,000	33.9
9 b) d:o exkl. transf.-område nr 70	d:o	48,800	5,700	11.7
Summa kronor (samtl. anläggningar utom de under 8 a och 9 a)		1,030,225	840,930	
Summa kronor (samtl. anläggningar utom de under 8 b och 9 b)		1,058,425	900,530	

Beträffande innehållet i de av den sakkunnige avgivna granskningsutlå-
tandena torde i övrigt få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Länsstyrelsen har föreslagit, att statsmedel till ett belopp av 356,930 kronor måtte reserveras för ifrågavarande ändamål. Samtidigt har länsstyrelsen emellertid framhållit, att det torde kunna förutses, att kostnaderna för anläggningarna i fråga i anledning av rådande krigsförhållanden komme att bli högre än de nu beräknade.

Härefter har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län med skrivelse den 5 februari 1940 överlämnat ansökningar om statsbidrag dels från Solberga pastorats elektriska distributionsförening u. p. a. rörande elektrifiering av Lövön och Brattön i Solberga socken samt vissa områden kring Toröd, Hundso och Brehult i Jörlanda socken, dels från Forshälla elektriska distributionsförening u. p. a. rörande elektrifiering av områden kring Vassbo och Ivarsbo i Forshälla socken, dels ock från Marstrands stads elektricitetsverk rörande elektrifiering av ön Klöverön i Lycke socken. Vidare har länsstyrelsen överlämnat en skrivelse av den 25 januari 1940 från den i ärendet anlitade sakkunnige, ingenjören Eliasson. Denne har härvid meddelat, att de tidigare verkställda kostnadsberäkningarna avsåge priserna före nuvarande krigstillstånd. Numera torde man enligt den sakkunniges uppfattning böra räkna med en genomsnittsökning av kostnaderna med cirka 25 procent. Den sakkunnige har härjämte påpekat, att priserna för de materialier, som inginge i elektriska anläggningar, för närvarande vore mycket osäkra samt tenderade att stiga ytterligare. Länsstyrelsen har emellertid med hänsyn till angelägenheten av att ifrågavarande arbeten snarast bleve utförda livligt tillstyrkt bifall till förut omförmälda bidragsansökningar, vilka överensstämde med de av länskommittén avgivna förslagen.

Med skrivelse den 23 augusti 1940 har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län sedermera överlämnat en den 17 i samma månad dagtecknad framställning från *kommittén för utredning om elektrifiering* i länet.

I denna framställning har anförts följande.

På grund av den under senaste tiden inträdda bristen på lys- och brännoljor har elektrifieringen för berörda orter nu blivit synnerligen aktuell och befolkningen emotser med stor oro den kommande mörka årstiden samt har hos kommittén anhållit om vidtagande av åtgärder för påskyndandet av elektrifieringsarbetet så att bristen å lys- och brännoljor skulle åtminstone i viss omfattning kunna avhjälpas.

Under de senaste åren har i stor utsträckning vissa arbeten å jordbruksfastigheterna motoriserats, exempelvis tröskning, mjölkning, förmalning, hackelseskärning m. m. och härvid ha uti de orter, som sakna elektrifiering, motorerna utgjorts av bensen- eller brännoljemotorer, varvid utrangerade bilmotorer i stor utsträckning kommit till användning. Genom denna motorisering har arbetskraft besparats samtidigt som produktionen kunnat ökas.

Den inträdda bristen på bensen och brännoljor har emellertid medfört, att jordbrukare redan nu icke kunna få bensen eller brännoljor för de anskaffade motorerna, vilket för många blir synnerligen kritiskt. För militärt ändamål ha därjämte hästarna måst utlämnas till Kronan, varigenom tillgången på häst-kraft betydligt nedbragts. Det är uppenbart, att för många jordbruk som sakna elektrifiering, situationen på grund av anförda förhållanden blir kritisk och att en avsevärd nedgång i tillgången på jordbruksprodukter blir följden, därest icke kraft genom elektrifiering kan erhållas. Elektrifieringen

ger därjämte möjlighet att införa vattenledningar med hydroforpumpar, att lämna drivkraft för motorer för mindre hantverkare o. s. v.

Det synes redan nu konstaterat, att fotogen ej kommer att kunna erhållas för belysningsändamål under den stundande mörka årstiden. För landsbygdens befolkning betyder den mörka årstiden redan under normala förhållanden mera än för städernas befolkning. Då man nu står inför det faktum, att fotogen ej kan erhållas för belysningsändamål och från föregående kristid känner till karbidens undermålighet såsom belysningsmedel inomhus och dess riskmoment, är tydligt, att levnadsförhållandena för ett stort antal svenska lanthem inom närmaste tiden te sig ganska dystra.

Då för en elektrifiering, i den omfattning föreliggande utredning angivit, erforderliga materialier såsom ledningsmaterial, transformatorer, motorer och installationsmaterial för närvarande icke torde vara svåra att anskaffa samt erforderligt antal kunniga montörer, på grund av bostadsbyggandets upphörande arbetslösa, stå till förfogande, får kommittén hemställa, att länsstyrelsen ville taga under övervägande att uti särskild framställning söka utverka ett bidrag av statsmedel för elektrifiering av ifrågavarande områden snarast måtte ställas till förfogande.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i skrivelse den 23 augusti 1940 hemställt, att ett anslag å 500,000 kronor måtte anvisas för beredande av stöd åt vissa mindre omfattande men snabbt realiserbara företag för utvidgad elektrifiering inom Norrbottens län. I skrivelsen har länsstyrelsen såsom motivering anfört i huvudsak följande:

Oaktat de naturliga hinder, som mött på grund av de stora avstånden, bebyggelsens gleshet och befolkningens ringa ekonomiska bärkraft, har elektrifieringen av Norrbottens läns landsbygd under de senaste femton åren visat en jämn utveckling. I samarbete med Norrbottens elektricitetsförening u. p. a. har länsstyrelsen kunnat framlägga förslag och utredningar rörande flera omfattande bygdeelektrifieringar.

Enligt en utredning, som nyligen företagits genom kristidsnämnderna i länet, skulle antalet oelektrifierade hushåll utgöra i runt tal 12,500.

Den nu inträdda bristen på brännolja har i hög grad accentuerat behovet av en utvidgning av elektrifieringen. Enligt det senaste meddelandet från statens brännslekommision blir bristen såväl å lys- som motorfotogen och motorbrännolja för civil förbrukning efter den i dagarna verkställda fördelningen i det närmaste total. Härigenom har kravet på en elektrifiering i hastigt tempo blivit aktuellt. Å andra sidan bör detta icke föranleda till åstadkommande av andra elektrifieringsföretag än sådana, som äro av bestående gagn för bygden.

Från olika delar av länet har till länsstyrelsen och elektricitetsföreningen inkommit ett flertal framställningar om hjälp för elektrifiering. En stor del av dessa avse förhållandevis smärre distributionsföretag, som beträffande kraftförsörjningen ansluta sig till redan befintliga, i huvudsak statens kraftverk, inom ramen för dessas nuvarande produktionskapacitet. Fördelen härav är att de kunna beräknas genomförda på relativt kort tid, i flertalet fall före innevarande års utgång.

Enligt vad länsstyrelsen inhämtat finnes tillgång på för ändamålet erforderlig materiel.

Med utgångspunkt från anförda synpunkter och förhållanden har länsstyrelsen låtit genom elektricitetsföreningens länskonsulent, civilingenjören Zeth Gerdin, Luleå, utarbета en tabellarisk översikt över vissa projekt för kompletteringselektrifieringar.

Länsstyrelsen har funnit det under nu rådande förhållanden i hög grad angeläget att möjligheter öppnas för förverkligandet av de i promemorian angivna bygdeelektrifieringarna ävensom andra företag av samma slag. Detta synes emellertid endast kunna ske genom att statsmedel i viss utsträckning ställas till förfogande såsom bidrag. För de i promemorian upptagna företagen har erforderligt statsbidrag beräknats till 245,200 kronor. För övriga liknande företag, som i samma ordning anses böra komma ifråga för bidrag, beräknar länsstyrelsen ett belopp av ungefär samma storlek. Totalsumman skulle sålunda uppgå till omkring 500.000 kronor. Genom detta belopp skulle ett verksamt stöd kunna lämnas åt de mest angelägna och omedelbart möjliga nyelektrifieringarna av mindre storleksordning inom länet.

För att bidragen på kortaste tid skola kunna komma till avsedd användning synes en anordning beträffande dispositionen av anslaget, varigenom länsstyrelsen bemyndigas att i enlighet med givna direktiv förfoga över det samma, vara att föredraga. Till grund för prövningen skulle läggas en teknisk-ekonomisk utredning genom elektricitetsföreningen samt en undersökning av hjälpbehovet för varje särskilt fall. Uppenbart är att konstnaderna måste stå i rimlig proportion till det åsyftade resultatet samt att den berörda befolkningens egna resurser i största möjliga utsträckning böra tagas i anspråk. Skulle avgörandena i de särskilda fallen anses böra förbehållas Kungl. Maj:t, anhåller länsstyrelsen att i enlighet med vad förut anförts få inkomma med utredning och förslag för varje särskilt företag.

Den vid skrivelsen fogade översikten är av det innehåll, som framgår av tabellen å sid. 7.

Från ett flertal andra håll ha likaledes inkommit ansökningar om bidrag till elektrifiering. Sålunda ha ansökningar inkommit från Hållnäs elektriska distributionsförening i Uppsala län om anslag å 25,000 kronor till elektrifiering av Hållnäs, från Åkerö elektriska distributionsförening om anslag av 15,000 kronor för elektrifiering av västra delen av Bettna socken i Södermanlands län, från A. Magnusson i Råggård i Älvsborgs län m. fl. om statsbidrag till elektrifiering inom socknen, från Lars Sand i Rossla m. fl. om anslag till ordnande av kraft- och ljusbehovet inom Rossla och Storsveds byar inom Gävleborgs län samt inom Västernorrlands län från J. Pålberg m. fl. i Krånge om statsbidrag för fortsatt elektrifiering av nämnda by, från Junsele elektriska aktiebolag om anslag å 28,000 kronor för elektrifiering av Långvattnets m. fl. byar i Junsele socken, från Hotings elektriska aktiebolag om anslag å 97,000 kronor för elektrifiering av Björksjönäsets m. fl. byar i Tåsjö socken, från Tåsjö elektriska kraftförening om bidrag å 118,000 kronor för elektrifiering av vissa delar av Tåsjö socken, från Backe elektriska aktiebolag om bidrag å 41,000 kronor för elektrifiering av Rudsjö m. fl. byar i Fjällsjö socken, från Torsjö elektriska andelsförening om bidrag å 55,000 kronor för elektrifiering av Löruddens m. fl. fiskelägen i Njurunda socken ävensom inom Norrbottens län från S. Hellström i Pello m. fl. angående elektrifiering av vissa delar av Tornedalen, samt från G. H. Johansson å Seskarö om framdragnings av elektriska ledningar till Seskarö.

Härjämte har *småbrukarnas riksförbund* i skrivelse den 15 augusti 1940 hemställt bland annat, att en utvidgning av landsbygdens elektrifiering skyndsamt måtte genomföras med hjälp av statliga stödlån eller bidrag.

B y a r	Antalet fastigheter	Antalet andelar	Total anläggningskostnad i kronor	Eget kapital kronor	Brist att fylla kronor	Naturaprestationer kronor	K r a f t k ä l l a
Trollbäcken, Slammermora, Pitsund, Högsböle, Småskärsudden. (Blåsmarks El. Kraft A.-B.)	43	150	21,000	6,000	15,000	9,500	Statens kraftverk, Porjus
Grundträsk, Lapträsk, Valvträsk, Korpdal. (Råneå El. Kvarn A.-B.)	72	400	52,000	18,000	34,000	26,000	
Mörön, Tällskär, Långsund, Bjurträsk, Hällefors, Klöverträsk, Holsvattnet, Fällträsk, Långträsk. (Selets Kraftstationsförening u. p. a.)	65	700	79,000	41,000	38,000	33,000	
Gemträsk, Mellerträsk, Smedträsk, Flarken, Edet, Notträsk, Syden, Flåsjön. (Råneå El. Kvarn A.-B.)	68	300	55,000	25,000	30,000	19,000	
Bodträsk, Backträsk. (Norr fjärdens El. Kraft A.-B.)	35	190	17,000	8,000	9,000	9,000	Sikfors Kraft A.-B.
Murjeks by	17	85	8,000	3,000	5,000	3,000	Statens järnvägars kraftnät (Porjus)
Gransjö kolonat	10	60	9,000	3,000	6,000	3,600	
Sandträsk, Utterliden, Baktsjaur, Hällberg, Bäcknäs, Örträsk, Rönnliden, Grundträsk, Nyvall. (Glommersträsks Kraftverksfören. m. b. p. a.)	133	575	128,000	30,000	98,000	66,000	Skellefteå stads kraftverk
Näverträsk. (Björkfors egendom)	5	25	3,000	800	2,200	1,000	Statens kraftverk, Porjus
Avafors. (Råneå El. Kvarn A.-B.)	21	120	14,000	6,000	8,000	7,000	
Summa	469	2,605	386,000	140,800	245,200	177,100	

Över vissa av ansökningarna ha yttranden avgivits av vattenfallsstyrelsen, kommerskollegium och vederbörande länsstyrelse.

Vattenfallsstyrelsen har i sitt yttrande, vilket den 24 september 1940 inkommit till jordbruksdepartementet, *dels* tillstyrkt beviljande av 500,000 kronor för stöd åt utvidgad elektrifiering inom Norrbottens län att användas efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, *dels* hemställt, att med hänsyn till vissa stödåtgärder, som vattenfallsstyrelsen ämnade vidtaga, framställningarna angående elektrifieringsbidrag till Hållnäs, Åkerö, Klöverön, Forshälla, Lane-Ryr samt Stora och Lilla Kornö tills vidare icke måtte föranleda någon åtgärd, *dels* föreslagit, att det uppdroges åt domänstyrelsen och vattenfallsstyrelsen att gemensamt med representant för länsstyrelsen i Norrbottens län skyndsamt avlämna förslag till statligt ordnande av elektricitetsförsörjningen på Seskarön, *dels* ock förordat, att behandlingen av övriga ansökningar finge anstå till dess det blivit klart om något generellt anslag för landsbygdens elektrifiering komme till stånd.

Vattenfallsstyrelsen har i sitt yttrande rörande utvecklingen av elektrifieringen å landsbygden under styrelsens medverkan och de åtgärder, styrelsen har för avsikt att vidtaga, anfört i huvudsak följande:

Vattenfallsstyrelsens landsbygdistribution har under det senaste decenniet utvecklats tillfredsställande, vad beträffar såväl äldre som ny elektrifiering. Distributionsföreningarnas skulder ha avsevärt minskats, så att större delen av landsbygdselektrifieringen nu torde vara skuldfri, medan resten endast är behäftad med måttlig eller liten skuld. Föreningarnas inre taxor ha fått en rationell form och äro i allmänhet låga. Nyelektrifiering har fortgått i relativt hastig takt både inom äldre föreningars områden och genom nybildade föreningar. Visserligen har icke full elektrifiering ernåtts, men inom styrelsens mellansvenska område skulle med den under de senaste åren rådande takten huvudparten av återstående möjlig elektrifiering under fredliga förhållanden ha blivit klar på 5 år eller något mer.

Vattenfallsstyrelsens landsbygdselektrifiering har till övervägande delen genomförts medelst distributionsföreningar — i enstaka fall aktiebolag — som i allmänhet uttaga kraften från styrelsens tertiärstationer vid 3,000 volt och sedan vidarebefordra kraften över ett av föreningen byggt ortsnät till konsumenterna.

Styrelsen har givit stöd åt landsbygdselektrifieringen genom lämpliga taxerformer, successiva taxesänkningar, valfrihet mellan bygde- och industritaxa samt genom rådgivande verksamhet ifråga om föreningarnas såväl tekniska och ekonomiska som administrativa angelägenheter.

För nyelektrifieringen inom äldre föreningars område har det år 1934 beslutade konstanthållandet av bygdenätsavgifterna under 10 år varit till stort gagn. Detta innebär, att nya andelar kunna anslutas, för jordbruk till obegränsat antal och för bostäder och industri intill vissa gränselopp, utan att bygdenätsavgiften ökas under nämnda 10 år. Härigenom erhålla föreningarna en avgiftsminskning som kan uppfattas såsom bidrag till byggnadskostnaden för nyanslutningarna och sålunda underlätta dessa.

Bildandet av nya föreningar har underlättats därigenom, att styrelsen framdragit ledning och byggt tertiärstation samt till normala villkor tillhandahållit kraft även vid relativt knapp begynnelseanslutning.

Vid elektrifieringen av öarna i Stockholms skärgård har styrelsen själv framdragit tertiärledning inklusive sjökabel från befintlig tertiärstation på

fastlandet till lämplig leveranspunkt på huvudön. Bidrag lämnas därjämte i vissa fall till andra kabelledningar, som erfordras för förbindelse mellan olika öar.

Även på fastlandet har i en del fall bidrag lämnats till högspända ortsledningar, då dessa varit särskilt långa och dyrbara i förhållande till anslutningen.

Inom styrelsens mellansvenska område motsvarar den genomförda landsbygdselektrifieringen ungefär 1,100,000 tariffenheter. En tariffenhet motsvarar inom normalt jordbruk en hektar odlad jord. För bostäder, hantverk m. m. tillämpas likvärdig tariffenhetsberäkning.

Enligt de utredningar, som verkställtts inom vattenfallsverket, finns det ytterligare att elektrifiera ungefär 220,000 tariffenheter inom befintliga förningars områden och 35,000 tariffenheter inom nya områden. Att denna elektrifiering icke kommit till stånd har i många fall orsakats av bristande företagsamhet eller motvilja mot nymodigheter; i regel ha konsumenterna tvekat inför kostnaderna för de erforderliga ortsnäten.

På många håll kännetecknas den återstående elektrifieringen av höga ortsnätskostnader. Anledningen till dessa ligger ofta i bygdens natur. Där gårdarna äro små och spridda eller den odlade jorden splittrad av skog, sjöar, hav, bliva kostnaderna för ortsnätet proportionsvis höga. I vissa fall har det förelegat bristande intresse från en eller ett par stora gårdar, varigenom kostnaden för de övriga stigit. Stundom ha svårigheter beträffande kostnadsfördelningen mellan markägare och arrendatorer verkat hämmande. Det är vidare givet, att bygdens välståndegrad inverkar på möjligheten att få samling kring en elektrifiering.

Den nu uppkomna oljebristen har i hög grad aktualiserat elektrifieringen. Villigheten att bära de därmed förbundna kostnaderna har ökats. I många fall begäres det emellertid statsunderstöd. Man kan vara tveksam om lämpligheten att just nu forcera elektrifieringen med hänsyn till prisstegringen och den begränsade tillgången på skolad arbetskraft och därtill möjligen på lämplig materiel. Men fördyringen är ännu relativt måttlig och tillgången på erforderlig materiel någorlunda god. I betraktande av de fördelar, som tillgång på elektrisk kraft under nuvarande förhållanden medför, framstår det motiverat, att återstående elektrifiering påskyndas.

Till befrämjande av nyelektrifieringen inom vattenfallsstyrelsens distributionsområden böra enligt styrelsens uppfattning de stödjande åtgärder, som tidigare tillämpats, icke endast fullföljas utan även något utvidgas, särskilt för bygder med ogynnsamma elektrifieringsförutsättningar.

Ur styrelsens affärssynpunkt äro dessa stödåtgärder berättigade med hänsyn därtill, att styrelsens återstående kostnader för landsbygdselektrifieringen bli relativt små även med inräknande av kostnaden för de nämnda stödåtgärderna. De komma icke att nämnvärt påverka avkastningen på styrelsens kapital och det föreligger icke någon risk, att dessa åtgärder skola behöva betalas medelst skattebidrag. Enligt tidigare erfarenheter torde man vidare kunna påräkna en successiv utveckling även av de nya elektrifieringsföretagen och måhända i en framtid skäligen ränta på de i dem nedlagda kapitlen.

För nya områden inom sitt mellansvenska område behöver styrelsen bygga cirka 15 nya tertiärstationer samt vissa sekundärlinjer till en beräknad kostnad av 700,000 kronor. Detta belopp är mycket måttligt. Vattenfallsstyrelsen anser det vara lämpligt att även för de nya områdena tillämpa styrelsens normala taxor.

Verkställda undersökningar ha utvisat, att när kostnaden för nyelektrifiering blir relativt hög, detta i allmänhet — både inom nya områden och för

oelektrifierade delar av äldre föreningsområden — beror därpå, att längden av de högspända ortsledningarna blir stor i förhållande till det anslutna antalet tariffenheter. Det har visat sig, att om vattenfallsstyrelsen lämnar bidrag till dylik högspänd ortsledning, i den mån kostnaden överstiger normalt belopp, så undanröjes i regel det värsta hindret mot elektrifieringen. Dylikt bidrag kan lämnas antingen i form av kraftrabatt — exempelvis så att bygdenätsavgiften efterskänkes för en viss del av nyanslutningen under högst 10 år — eller därigenom, att vattenfallsstyrelsen bekostar lämplig del av det högspända ortsnätet. Vattenfallsstyrelsen har för avsikt att inom sitt mellansvenska område lämna dylikt bidrag där så erfordras.

Det är tyvärr icke möjligt att uppställa några strängt matematiska regler för dessa bidrag. Olika svårdefinierbara omständigheter kunna nämligen påverka bedömandet. I den mån dessa bidrag få formen av en kraftrabatt kunna de liksom hittills beslutas av vattenfallsstyrelsen utan att något anslag behövs. Där ortsledningar bekostas av vattenfallsstyrelsen, böra utgifterna bestridas av medel från anslaget till distributionsanläggningar. Dylika ledningar torde i regel böra avskrivas på 10 år med kraftinkomsterna; i flertalet fall torde dessa ortsledningar böra efter avskrivningen överlätas på distributionsföreningen.

Inom vattenfallsstyrelsens norrländska distributionsområde, som i huvudsak ligger inom Norrbottens län, äro förhållandena avsevärt annorlunda än inom Mellansverige. Styrelsens bygdenät fram till matningspunkterna blir dyrbart. Vad beträffar dessa norrländska områden måste vattenfallsstyrelsen därför i allmänhet åtnöja sig med att så långt som möjligt utan särskilt statsbidrag bygga fram bygdenätet till de centrala matningspunkterna, där kraften tillhandahålles efter normala villkor oberoende av leveranspunktens läge. I vissa fall torde vattenfallsstyrelsen kunna stödja nyelektrifieringen med särskild kraftrabatt, dit ledningar redan finnas framdragna. I den mån understöd eljest erfordras för de nya ortsnäten, vilka i allmänhet äro mycket dyrbara inom Norrbotten, bör detta understöd liksom hittills lämnas från särskilda anslag.

I fråga om det begärda bidraget till elektrifiering i Norrbottens län har vattenfallsstyrelsen anfört i huvudsak följande:

De egna insatser, som beräknats för den nya elektrifieringen inom Norrbotten, äro ganska höga, nämligen i genomsnitt 121 kronor per Norrbottens-tariffenhet, motsvarande 87 kronor per mellansvensk tariffenhet, varav dock 56 procent i naturaprestationer. Det begärda statsbidraget är i genomsnitt 43 procent av totalkostnaden, vilket även är rimligt. Om det därjämte beaktas, att den ursprungliga, under och omedelbart efter världskriget genomförda elektrifieringen i Norrbottens kustland, som baserades på lokala kraftstationer, varit mycket förlustbringande, emedan flertalet av dessa kraftstationer sedan måst slopas, så torde det vara uppenbart, att starka skäl tala för de begärda, nu specificerade statsbidragen.

Ser man på de olika objekten var för sig, bli dock statsbidragen i vissa fall relativt höga per tariffenhet räknade. Då det eventuellt kunde vara önskvärt att begränsa statsbidragen till visst maximibelopp per Norrbottens-enhet, exempelvis 85 kronor motsvarande cirka 60 kronor per mellansvensk enhet, och då en sådan begränsning borde kunna åstadkommas genom en måttlig kraftrabatt, får styrelsen meddela sin villighet att i vissa fall lämna dylikt rabatt.

Styrelsen anser det vara lämpligt, att ett anslag på 500,000 kronor beviljas för statsbidrag till elektrifiering inom Norrbottens län att för varje särskilt objekt användas efter närmare beslut av Kungl. Maj:t.

Vad angår frågan om utvidgade låne- och bidragsmöjligheter har vattenfallsstyrelsen — efter att ha framlagt vissa förslag i anledning av övriga till styrelsen remitterade ansökningar — uttalat:

Vattenfallsstyrelsen anser, att ett påskyndande av återstående landsbygdselektrifiering är motiverat. Att lånemöjligheter skola finnas anser styrelsen vara önskvärt. Härför synes en lämpligt avvägd kraftledningslånefond kunna utnyttjas.

Därest direkta statsbidrag för fortsatt landsbygdselektrifiering skola beviljas, föreställer sig styrelsen, att formen därför blir — möjligen med undantag för företag i översta Norrland — att ett allmänt anslag ställes till Kungl. Maj:ts förfogande att fördelas efter särskilda ansökningar. Enligt styrelsens mening bör därvid gälla, att bidrag icke lämnas i sådana fall, då konsumenternas kostnader icke bli onormalt höga. I den mån genom ovan avhandlade åtgärder, som vattenfallsstyrelsen avser att genomföra till landsbygdselektrifieringens underlättande, kraftkostnaden hålles vid normalt värde, bör icke heller direkt statsbidrag ifrågakomma.

Elektrifieringen måste tills vidare begränsas till sådana områden, där kostnaderna och behovet av statsbidrag bli måttliga.

Enligt vattenfallsstyrelsens uppfattning är det omöjligt att fastställa strängt matematiska regler för bedömning av understödsbehovet, emedan detta påverkas av en mängd svårdefinierbara omständigheter. Avgörandet synes till övervägande delen få ske från fall till fall. Det framstår som önskvärt, att bedömningen blir enhetlig och att de remisser till olika ämbetsverk eller kommissioner, som eventuellt skola göras, bli så organiserade — eventuellt genom gemensam behandling — att frågorna kunna avgöras med minsta tidsutdräkt.

Enligt vad jag under hand inhämtat hos kommerskollegium finnes för närvarande i kraftledningslånefonden en för nya lån disponibel kapitalbehållning å 1,800,000 kronor, vilket belopp jämte inflytande amorteringar ansetts vara tillräckligt för att täcka lånebehovet under den närmaste framtiden. Förslag torde vara att förvänta från kommerskollegium angående förstärkning av fonden för att möta därefter uppkommande behov.

Jag torde vidare få anmäla, att inom *statens bränslekommission* för närvarande pågår en utredning om landsbygdselektrifiering.

Utredningen avser i första hand en uppskattning av omfattningen av och kostnaderna för den återstående elektrifieringen. Denna har befunnits omfatta omkring 1,500,000 tariffenheter. Kostnaderna ha uppskattats till 275,000,000 kronor, varav 25,000,000 kronor för bygdenäten, 165,000,000 kronor för ortsnäten och 85,000,000 kronor för installationerna. Dessa siffror gälla hela landet. Kommissionen söker även bilda sig en uppfattning om antalet av de tariffenheter, vilkas elektrifiering skulle möjliggöras vid statsbidrag av olika storleksordning samt om den lämpliga storleken av den utbyggnadskostnad pr tariffenhet, utöver vilken statligt bidrag borde lämnas. Sannolikt kommer en avsevärd del av den återstående elektrifieringen att kunna genomföras med ett statsbidrag av 25,000,000 kronor. Som arbetet måste utsträckas över en rätt lång följd av år, erfordras dock till en början endast en del av detta belopp, för det närmaste året uppskattningsvis

5,000,000 kronor. Kommissionen torde förutom statliga bidrag till byggande företag komma att föreslå inrättande av lånemöjligheter för enskilda, för att underlätta de blivande föreningsmedlemmarnas inträde i föreningarna.

Bränslekommissionens utredning, i vilken även vissa riktlinjer för administrationen av den statliga stödverksamheten komma att uppdragas, torde föreligga inom den närmaste tiden.

*Departements-
chefen.*

Såsom framgår av vad vattenfallsstyrelsen anfört har elektrifieringen av landsbygden gått betydligt framåt sedan förra världskriget. Härtill synes i icke ringa grad ha bidragit den understödjande verksamhet, som bedrivits av vattenfallsstyrelsen och andra statliga organ samt kommuner. Emellertid torde ännu mycket återstå att göra på detta område innan landsbygdens elektrifieringsfråga fått en tillfredsställande och slutgiltig lösning. För närvarande torde inom landet finnas omkring 275,000 hushåll, vilka icke ha tillgång till elektrisk kraft. Detta innebär att cirka 25 procent av landsbygdens hushåll alltjämt äro hänvisade till annan ljus- och drivkraftstillgång än elektriciteten. Av förstnämnda antal hushåll torde i runt tal 125,000 vara belägna inom områden, som i huvudsak äro elektrifierade, och 100,000 inom oelektrifierade områden med något så när tät bebyggelse. Återstående 50,000 hushåll torde finnas inom sådana områden, som ur ekonomisk synpunkt icke äro möjliga att elektrifiera.

Hitintills har statens huvudsakliga direkta bistånd till elektrifieringen utgjorts av förenämnda anslag under nionde huvudtiteln för undersökningar rörande landsbygdens elektrifiering. Ett kraftigt bidrag har dock dessutom givits genom 1939 års riksdagsbeslut om anslag till elektrifiering av Jokkmokks socken. Vid sidan av nu nämnda bidrag ha statsmakterna öppnat möjligheter att erhålla lån från de för detta ändamål inrättade vattenkrafts- och kraftledningslånefonderna. Lånen löpa med 4 procent ränta och för deras erhållande kräves god säkerhet.

Genom den av kriget förorsakade avspärrningen av tillförseln till landet av bensin samt lys- och brännolja har frågan om landsbygdens fortsatta elektrifiering kommit i ett i viss mån förändrat läge, vilket synes påkalla ett intensifierande av elektrifieringsarbetet. Under senare år har man i icke ringa utsträckning inom jordbruket i de trakter, där elektrisk kraft icke står till buds, börjat använda stationära motorer för utförande av vissa arbeten vid jordbruket. På grund av bristen på bensin och fotogen ha emellertid nu inom sådana landsändar stora svårigheter uppkommit att på ett tillfredsställande sätt hålla arbetet i gång inom jordbruket. Dessa svårigheter för produktionens upprätthållande ha ytterligare ökats därigenom att tillgången på arbetskraft minskats till följd av inkallelser och uttagning av hästar för krigsmaktens räkning. För närvarande kan på grund av fotogenbristen icke heller erhållas någon fotogen för belysningsändamål. Vad detta betyder för folket i de trakter, där elektrisk belysning icke finnes att tillgå, torde icke närmare behöva framhållas. Uppenbart är, att en snabbare elektrifiering skulle få stor betydelse för landsbygden, enkanner-

ligen för befolkningens försörjningsmöjligheter och trivsel. Ett snabbare genomförande av elektrifieringen torde emellertid icke kunna komma till stånd med mindre statsmakterna lämna sitt bistånd härtill. Starka samhälleliga skäl synas sålunda tala för att statsmakterna ingripa stödjande för elektrifieringssträvandena å landsbygden, särskilt inom de mera vanlottade bygd-der, där de allmänna livsbetingelserna äro mindre goda. Möjligheter torde för närvarande finnas att erhålla för arbetena erforderlig arbetskraft och materiel. Med hänsyn till det anförda förordar jag alltså att statliga åtgär-der vidtagas i sådant syfte.

Det av mig nu föreslagna stödet från statens sida synes lämpligen böra taga formen av statsbidrag till elektrifieringsföretag, vilka befinnas vara särskilt förtjänta och i behov av sådan hjälp. Att närmare bestämma omfattningen av statsbidragen och de regler, som böra gälla för deras erhållan-de, möter uppenbarligen betydande svårigheter. Helt allmänt synes man kunna säga att understöd bör lämnas endast åt elektrifieringsföretag, för vilka kostnaderna överstiga vad som kan anses såsom normala kostnader. I anslutning härtill synes det ligga närmast till hands, att statsbidrag bör kunna erhållas i den omfattning att företaget blir ekonomiskt självbärande genom ett engångsbidrag. Emellertid kan man härvid icke fastslå att stats-bidraget bör utgå med ett belopp, som motsvarar skillnaden mellan den verk-liga anläggningskostnaden och de såsom normala ansedda kostnaderna. Det torde nämligen svårigen låta sig göra att med någon större exakthet bestäm-ma sistnämnda kostnader. Kostnaderna för elektrifiering variera högst väsent-ligt med hänsyn till gårdarnas större eller mindre spridning samt storleken av den odlade arealen. Inom områden där bebyggelsen är väsentligen samlad i byar blir kostnaden sålunda lägre än där gårdarna ligga spridda med rela-tivt stort avstånd sinsemellan. Är bebyggelsen mycket spridd, synes böra undersökas huruvida icke kostnaderna kunna nedbringas genom anlitan-de av lokala anläggningar för alstrande av elektrisk energi, varigenom alltför långa och dyrbara högspänningsledningar kunna undvikas. Såsom framgår av vattenfallsstyrelsens yttrande synes styrelsen inom sina distributionsom-råden kunna genomföra elektrifieringen av mindre gynnsamt belägna plat-ser genom lämplig avvägning av taxorna och byggnadskostnadernas fördel-ning, utan att större direkta statsbidrag behöva ifrågakomma. Det synes angeläget, att även inom områden, där enskilda företag erhållit koncession för elektrifiering, finna utvägar, varigenom möjliggöres att mindre välbe-lägna områden kunna elektrifieras utan mera väsentliga bidrag av stats-medel. Kostnaderna för elektrifieringsföretag bli givetvis även beroende på anslutningens fullständighet. Andra synpunkter torde också böra komma un-der beaktande vid bestämmandet av statsbidragets omfattning. Sålunda synes man icke böra bortse från befolkningens ekonomiska bärkraft i de trakter, där elektrifiering skall ske. Några mera bestämda allmängiltiga regler rö-rande statsbidragens storlek eller de förutsättningar, som böra gälla för bidragen, kunna därför knappast uppställas. Det torde få ankomma på

Kungl. Maj:t att därom bestämma från fall till fall under beaktande av de föreliggande särskilda förhållandena.

Det är uppenbarligen förenat med stora svårigheter att uppskatta storleken av det belopp, som nu bör äskas för ifrågavarande ändamål. Såsom framgår av vad jag förut anfört föreligger för närvarande ett stort antal ansökningar om statsbidrag. Enbart från Norrland samt Göteborgs och Bohus län ha inkommit ansökningar om statsbidrag å sammanlagt över 1,000,000 kronor. Bränslekommissionen har uppskattningsvis räknat med att ett belopp av 5,000,000 kronor skulle vara erforderligt under det närmaste året. Jag förordar därför att till befrämjande av landsbygdens elektrifiering ett belopp av 5,000,000 kronor äskas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41. Därest så skulle finnas erforderligt, torde av anslaget få disponeras behövlige medel även för undersökningar och planläggning rörande elektrifieringsföretag.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Befrämjande av landsbygdens elektrifiering* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 5,000,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Richard Jobson.